Skotin kieli

Skotti (skotiksi *Scots leid* tai *Lalland Scots*) on germaanisiin kieliin kuuluva englannin murre tai lähisukukieli. Sitä puhutaan enimmäkseen Skotlannissa ja joissakin osissa Pohjois-Irlantia, mutta jonkin verran myös muualla Britanniassa. Sen puhujia on yli 1,5 miljoonaa. Skotin kielen asemasta on kiistelty; jotkut pitävät sitä englannin kielen murteena ja jotkut määrittelevät sen omaksi kielekseen. Raja skotin ja englannin välillä on häilyvä, ja se on esimerkki kielijatkumosta.

Skotti	
Oma nimi	Scots
Tiedot	
Alue	Skotlanti Pohjois-Irlanti Irlanti Englanti
Puhujia	yli 1,5 miljoonaa (1996)
Kirjaimisto	latinalainen
Kielenhuolto	Scots Tung[1]
Kielitieteellinen luokitus	
Kielikunta	indoeurooppalainen kielikunta
Kieliryhmä	germaaniset kielet länsigermaaniset kielet
Kielikoodit	
ISO 639-2	sco
ISO 639-3	sco (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=sco)
	Ohje

Sisällysluettelo

Historia
Nykypäivä
Kielen piirteet
Kielinäyte
Lähteet
Aiheesta muualla

Historia

Skotin kielen perinteinen levinneisyys[2]

Skottien nimitys *Scot* on lainattu latinasta ja sillä tarkoitettiin Skotlantia. Alun perin skotin kielellä tarkoitettiin laajalti Skotlannissa puhuttua gaelin kieltä, mutta sen jälkeen kun skotit 900-luvulla olivat valloittaneet aiemmin Northumbriaan kuuluneen Lothianin maakunnan, nimitys siirtyi vähitellen tarkoittamaan siellä puhuttua englannin murretta.[3] Muinaisenglantia oli puhuttu nykyisen Skotlannin eteläosissa jo 600-luvulla, mutta englannin varsinainen leviäminen alkoi vasta 1200-luvulla. Nykyinen skotti kehittyi Lothianin murteesta, ja viimeistään 1400-luvulla se alkoi kehittyä itsenäisesti englannin kieleen nähden. 1700-luvulla alkoi standardienglannin leviäminen, ja englanti korvasi monen aiemmin skottia puhuneen äidinkielen. 1840-luvulla Skotlannin opetushallitus päätti, että skotti on merkityksetön ja sen opettamista ei jatkettaisi. Skotti ei kuitenkaan kuollut käytöstä, mutta sen taantuminen jatkuu edelleen.

Nykypäivä

Skotin kieltä puhutaan Skotlannin Alamailla (*Lallands*); Ylämaat (*Hielans*) puolestaan ovat gaelin kielen aluetta. Skotti ja gaeli ovat täysin eri kieliä: gaeli kuuluu kelttiläisiin kieliin, kun taas skotti on osa germaanista kieliryhmää. Molemmat ovat kuitenkin indoeurooppalaisia kieliä. Skotin kielellä on virallinen asema alueellisena kielenä. Peruskouluissa ei opeteta skottia, mutta sitä saatetaan käsitellä englannin kielen tunneilla. Skottia voi opiskella yliopistoissa. Skotin kielen puhujien määrästä ei ole tarkkaa tietoa, ja osa kielen puhujista pitää puhettaan vain murteena. Viimeisin virallinen tieto kielen puhujista on vuoden 1996 väestönlaskennassa saatu tulos 1,5 miljoonaa puhujaa. Vuoden 2001 väestönlaskennassa ei kysytty skotin kielen taitoa.

Kielen piirteet

Skotilla on ainakin viisi tunnistettavaa murretta; saaristo-, keski-, etelä-, pohjois- ja Ulsterin murteet.

Skotin kieli on vanhakantaisempi kuin englannin kieli ja se on säilyttänyt paljon anglosaksin kielen muotoja, jotka englannista ovat hävinneet. Siinä myös on vähemmän lainoja ranskasta ja latinasta kuin englannissa, ja enemmän yhteisiä sanoja sekä sanontoja skandinaavisten kielten kanssa kuin englannissa. Sen ääntämys on lähempänä norjaa ja tanskaa kuin englannin.

Lufe God abufe al and yi nychtbour as yi self (Rakasta Jumalaa yli kaiken ja naapuriasi kuten itseäsi), teksti talon kyljessä Edinburghissa

Kiistelyn aiheena on usein ollut skotin kielen asema suhteessa englantiin, sillä jotkut pitävät kieltä vain englannin murteena. On kuitenkin esitetty skotin olleen oma, englannista erillinen kielensä ennen vuoden 1707 unionisopimusta, joka liitti Englannin ja Skotlannin kuningaskunnat yhteen Ison-Britannian kuningaskunnaksi.[4] Varmuudella voidaan sanoa kysymyksessä olevan kielijatkumon, samalla tavoin kuin Iberian niemimaan romaanisissa kielissä.

Kielinäyte

Laulu "Auld Lang Syne" on yksi tunnetuimpia skottilaisia kansansävelmiä. Ohessa laulun sanat skotiksi.

> Shid auld akwentans bee firgot,
> an nivir brocht ti mynd ?
> Shid auld akwentans bee firgot,
> an auld lang syne ?
>
> KERTOSÄE:
> Fir auld lang syne, ma deer,
> fir auld lang syne,
> Wil tak a cup o kyndnes yet,
> fir auld lang syne.
>
> An sheerly yil bee yur pynt-staup !
> an sheerly al bee myn !
> An will tak a cup o kyndnes yet,
> fir auld lang syne.
>
> KERTOSÄE
>
> We twa hay rin aboot the braes,
> an pood the gowans fyn ;

Bit weev wandert monae a weery fet,
sin auld lang syne.

KERTOSÄE

We twa hay pedilt in the burn,
fray mornin sun til dyn ;
But seas between us bred hay roard
sin auld lang syne.

KERTOSÄE

An thers a han, my trustee feer !
an gees a han o thyn !
An wil tak a recht guid-wullae-wocht,
fir auld lang syne.

Lähteet

1. scotslanguage.com (http://www.scotslanguage.com/articles/view/973) Scots Tung. Viitattu 3.3.2012.
2. http://www.dsl.ac.uk/dsl/INTRO/map.php?num=2
3. Arnold J. Toynbee: *Historia uudessa valossa, D. C. Somervellin laatima lyhennetty laitos*, s. 147. Suomentanut Kai Kaila Julkaisija = 1950. {{{Julkaisija}}}, 1950.
4. http://www.scots-online.org/airticles/eurlang.htm

Aiheesta muualla

- Skotinkielinen Wikipedia (https://sco.wikipedia.org)